

УДК 811.133.1'253:003.27

СТАТІВКА Анна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, майдан Свободи, 4, Харків, 61124, Україна (a.o.stativka@karazin.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1274-1426>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.62.15>

Бібліографічний опис статті: Статівка, А. (2025). Роль скоропису під час усного послідовного перекладу. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 62, 131–135, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.62.15>

РОЛЬ СКОРОПИСУ ПІД ЧАС УСНОГО ПОСЛІДОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Анотація. У статті йдеться про основні принципи оформлення перекладацького скоропису під час усного послідовного перекладу. Першочерговою метою скоропису є забезпечення якісного послідовного перекладу шляхом тренування пам'яті перекладача, що стимулює роботу його когнітивної функції загалом. Вивчення засад перекладацького скоропису є першим етапом у навчанні та підготовці студентів основам усного послідовного перекладу. Високу ефективність скоропису доведено лише за умов усного послідовного перекладу, тобто миттєвого аналізу та відтворення. Скоропис не можна використовувати через якийсь проміжок часу, тим паче третіми особами, оскільки система скорочень вибудована таким чином, щоб відтворити оригінал одразу після того, як промовець перестав говорити. Система перекладацького скоропису передбачає декілька різних етапів: смисловий аналіз повідомлення, його вертикальне розташування та власне запис з використанням скорочень, аббревіатур, символів. Встановлено, що скоропис – це запис ідей промовця, а не кожного сказаного слова. Для логічно оформленого скоропису дуже важливо уникати повторів інформації та дотримуватися чіткої ієрархії організації повідомлення: спочатку фіксують основну інформацію з поступовим переходом до менш важливої та другорядної. Скоропис є дієвим інструментом з метою кращого запам'ятовування та логічного оформлення інформації, мінімізації помилок та забезпечення передачі багатьох деталей. Особливістю символів під час скоропису є те, що одним символом може бути позначене не одне слово, а група слів. Можна використовувати символи як затверджені Міжнародною асоціацією перекладачів, так і власні. Щодо власних, то вони мають бути в обігу перекладача на постійній основі. У такий спосіб він формує власну систему символів та скорочень, якими користується протягом усього свого професійного життя. Особливу увагу перекладач має приділяти своєму почерку, який може як полегшити, так і ускладнити завдання. Скоропис нерозривно пов'язаний з використанням цифрових технологій. Окрім скоропису у класичному розумінні, коли перекладач працює з блокнотом та ручкою, набуває популярності таке явище, коли перекладач використовує виключно комп'ютерну техніку та інші електронні засоби не лише для самого перекладу, а й для записування інформації.

Ключові слова: скоропис, послідовний переклад, скорочення, символи, цифрові технології.

STATIVKA Anna – PhD, Associate Professor at the Department of Mykola Lukash Translation and Interpreting Studies, V. N. Karazin Kharkiv National University, 4, Svoboda sq., Kharkiv, 61124, Ukraine (a.o.stativka@karazin.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1274-1426>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.62.15>

To cite this article: Stativka, A. (2025). Rol skoropysu pid chas usnoho poslidovnoho perekladu [The role of note-taking in consecutive interpreting]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya "Filolohiia" – Problems of Humanities. "Philology" Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 62, 131–135, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.62.15> [in Ukrainian].

THE ROLE OF NOTE-TAKING IN CONSECUTIVE INTERPRETING

Summary. The article outlines the main principles of translator's note-taking during consecutive interpreting. We have determined that the primary aim of note-taking is providing qualitative consecutive interpreting by training the translator's memory stimulating the work of his/her cognitive functions as a whole. Learning basics of note-taking is the first step towards teaching and training of students engaged in consecutive interpreting. A high effectiveness of note-taking is proved only in terms of consecutive interpreting, that is immediate analysis and interpreting. Note-taking is impossible to use in a while, moreover, by third people, as the system of abbreviation is built that way to render the original immediately after the speaker stops. The system of note-taking outlines several stages, in particular, the analysis of the sense of the message, its verticalism and transcription with the help of abbreviations and symbols. Also we have concluded that note-taking is the transcription of speaker's intentions but not every single word. To create logical note-taking, it's very important to avoid repeating the information and follow a clear hierarchy of the message: first, the main information should be revealed, then everything additional. Note-taking is a very effective tool for better memorizing and logical conveying the information, as well as minimizing errors and rendering most of details. The special feature of symbols in note-taking is the fact that any single symbol can mean a group of words instead of one word. Symbols can be applied both approved by International Translators Association and the translator's ones. As for the latter, they should be applied by a translator regularly. In such a way he or she creates own system of symbols and abbreviations to be applied for the whole professional career. Any translator should pay special attention to his/her handwriting, which may both make easy and harden the task. Except for classical note-taking, when a translator uses a notebook and a pen, more and more popular becomes a phenomenon, when translators use exclusively computers and other electronic devices not only to translate, but also to write down the information.

Key words: note-taking, consecutive interpreting, abbreviation, symbols, digital technologies.

Постановка проблеми. У зв'язку зі значним попитом на усний послідовний переклад постала гостра проблема у високоякісній підготовці послідовних перекладачів. Ця підготовка охоплює величезне коло питань – лінгвістичних, перекладознавчих, психологічних, методологічних тощо. Професійний перекладач має володіти не лише необхідними лінгвістичними знаннями, а й перекладацькими навичками, доведеними до автоматизму. Відповідно, підготовка перекладача має бути ґрунтовною, комплексною та побудованою з урахуванням усіх тонкощів перекладацької діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Усе викладене в нашій статті сформульовано виключно на основі власних емпіричних даних, враховуючи викладацький та перекладацький досвід. Однак, варто зауважити, що плідними науковими та методичними працями у галузі навчання перекладацькому скоропису є розробки зарубіжних теоретиків та практи-

ків перекладу, в яких доволі чітко та структуровано представлені основні аспекти перекладацького скоропису. Це, зокрема, праці таких дослідників, як *Rozan Jean-Francois* та *Gillies Andrew*. Основним методом, яким ми оперували у дослідженні, став описовий. За допомогою цього методу нам вдалося досягти мети дослідження – виявити основні принципи перекладацького скоропису, його переваги та ефективність, а також проаналізувати основні труднощі його використання та шляхи їх подолання. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: розглянути перекладацький скоропис як дієвий інструмент під час усного послідовного перекладу, визначити перелік навичок та вмій, на яких ґрунтується ефективне опанування технік перекладацького скоропису, сформулювати рекомендації щодо успішного застосування скорочень та символів.

Виклад матеріалу. Під час послідовного перекладу перекладач уважно слухає

промовця, робить нотатки, аналізує почуте та власне після того, як промовець закінчує говорити, починає перекладати. Саме в такому режимі проходять усі заходи, що вимагають послідовного перекладу. Успіх під час такого перекладу обумовлений ефективною системою символів, скорочень та поняттєвої схеми, які перекладач самостійно має забезпечити під час прослуховування промови спікера. Навіть бездоганна пам'ять перекладача не гарантує повне й точне відтворення оригіналу, особливо, коли йдеться про занадто великі обсяги інформації. Завдання ускладнене ще й тим, що перекладач не має змоги контролювати, який відрізок тексту підлягає перекладу, оскільки його обсяг регулює виключно промовець. Звичайно, якщо промовець «забуває» про перекладача і зупинитися не збирається, перекладач може в дуже ввічливій формі попросити спікера зробити паузу. Але здебільшого таке явище – радше виняток, аніж правило, тож розраховувати на це не варто. Навіть коли повідомлення занадто довге, перекладач змушений його відтворити засобами іншої мови.

Щобільше, такі чинники, як чіткість викладу думок промовця, структурованість та логічність його повідомлення, повага до перекладача та розуміння усіх тонкощів та труднощів перекладацької діяльності, можуть суттєво вплинути на роботу перекладача. З одного боку, завдання полегшиться, якщо промовець досвідчений і добре знає специфіку послідовного перекладу, з іншого ж, – може обернутися все не на користь перекладача, якщо промовець не обізнаний у тонкощах перекладацької діяльності. Тож, як бачимо, не лише навички та вміння перекладача визначають якість перекладеного тексту, багато що залежить ще й від самого спікера: швидкості його мовлення, гучності, наявності акценту тощо.

Для зменшення навантаження на перекладача й полегшення його діяльності розроблено систему перекладацького скоропису, яка передбачає проведення смислового аналізу тексту, вертикальний запис повідомлення, використання символів на позначення термінів, дій, явищ тощо, аббревіатур та літерних скорочень. Дехто може не погодитися та стверджувати, що вивчення усіх принципів перекладацького скоропису не покращує життя перекладачеві, а, навпаки, ускладнює, оскільки вимагає багато

зусиль та часу на досконале вивчення усіх принципів скоропису. Однак дозволимо собі зауважити, що така думка є абсолютно хибною, оскільки скоропис не лише тренує пам'ять перекладача, а й покращує когнітивну функцію загалом. Запис скорописом уможливорює майже паралельний смисловий аналіз перекладачем повідомлення, тобто виокремлення основної та допоміжної інформації і як результат – стимулювання його інтелектуальної активності. Також запис сприяє ефективному запам'ятовуванню повідомлення, що, безумовно, позитивно вплине на якість перекладу.

Доцільно зауважити, що перекладацький скоропис використовувано як допоміжний інструмент виключно для особи, яка його виконує. Тобто його ефективність доведена лише в роботі тієї особи, яка, власне, і записала все скорочено. У жодному разі його не можна передавати іншим перекладачам, оскільки його дієвість є миттєвою, тобто «саме зараз», у момент перекладу, тож навіть той, хто здійснював запис, через деякий час може вже не відтворити так все досконало. Тобто перекладач зараз записав текст, негайно переклав, використовуючи свій скоропис, і на цьому роль цього запису вичерпана. Використовувати його «завтра» або іншим перекладачем вже не буде ефективним, у цьому й полягає ефект миттєвості скоропису.

Переваги перекладацького скоропису беззаперечні. В умовах, коли дослівне записування під час послідовного перекладу є неможливим навіть для професіоналів через швидкість усного мовлення, яка значно перевищує швидкість писемного, на допомогу приходять скоропис. Система скорочень і скоропис загалом відіграють ключову роль під час послідовного перекладу, оскільки є дієвим інструментом для кращого запам'ятовування та логічного оформлення інформації, мінімізації помилок та забезпечення передачі багатьох деталей (*Consecutive Interpreting and note-taking*). Перекладачі повинні запам'ятовувати та працювати з величезними обсягами інформації, тож скорочення та символи слугують ефективним засобом, що допомагає виокремлювати та тримати в пам'яті важливі деталі, які можна легко забути чи проігнорувати у великому потоці інформації.

Крім цього, ефективний скоропис допомагає логічно структурувати та впорядковувати

інформацію. Така організація повідомлення допомагає перекладачеві точно та зв'язно передати повідомлення. Також скоропис зменшує ризики помилок та пропусків, гарантуючи, що всі важливі складники повідомлення записано і, відповідно, будуть згадані в перекладі. Перекладач завжди має під рукою свої нотатки, тож у будь-який момент перекладу може до них звернутися задля уточнення чи повторного перегляду деяких нюансів, що суттєво підвищує точність та повноту відтворення інформації.

Для забезпечення ефективного скоропису перекладачі-практики (Gills, 2017) радять дотримуватися низки принципів та стратегій. Зокрема, перше, на чому варто сконцентрувати свою увагу – так це на **створенні власної системи скорочень**, тобто такої, яку можна використовувати під час перекладу тих чи тих виразів і яка зрозуміла лише конкретному перекладачеві. Наприклад, можна розробити низку скорочень для поширених термінів та фраз, це можуть бути три-чотири перші літери слова тощо, – «екон», замість «економіка», «міжн» замість «міжнародний», «пром» замість «промисловий», «tech» замість «technology», «HR» замість «Human Resources» і т. ін. Також варто подумати над **створенням власних символів**: на позначення різноманітних позитивних дій, скажімо «√», «+» або ж негативних чи якоїсь проблеми, наприклад «X» або «-».

Окрім використання символів, дуже важливо **дотримуватися ієрархічної організації повідомлення**, тобто структурованості скорочень за допомогою чіткої ієрархії. Основні питання варто згадувати на самому початку, потім менш важливі і наприкінці допоміжну інформацію та деталі. У такий спосіб вдасться зберегти логіку повідомлення. Щоб розбити великі та складні блоки інформації на зручні для оперування фрагменти, доцільно **використовувати марковані або нумеровані списки**. Такий формат забезпечує чіткість перекладу й уможливорює швидке перемикавання з одного блоку інформації та інший. Також можна використовувати візуальні діаграми, які стануть у пригоді під час групування інформації.

Не слід забувати про швидкість та розбірливість запису. Для швидкого запису розмовних слів варто дуже добре володіти стратегіями скорочення або швидкого запису. Цьому добре слугуватиме особиста система скорочень.

Важливо стежити і за власним почерком: він має бути розбірливим навіть під час швидкого письма. Розбірливість забезпечить правильне тлумачення інформації та зможе запобігти плутанині. У процесі підготовки критично важливо приділяти багато уваги практиці та повторенню вже засвоєного раніше матеріалу. Моделювання реальних умов перекладу значно підвищить успішність майбутньої перекладацької діяльності. Для підготовки варто використовувати записи реальних конференцій, переговорів та не вагатися звертатися за відгуками, щоб використовувати їх для вдосконалення власних стратегій скоропису.

Загалом під час послідовного перекладу уважність перекладача та його здатність прогнозувати те, що промовець буде говорити далі, відіграють вирішальну роль. Перекладач ЗАВЖДИ концентрує свою увагу на основній ідеї повідомлення, а не записі кожного слова – лише визначення основної ідеї, ключових деталей та інтенцій промовця забезпечує високу якість перекладу. Навички прогнозування особливо знадобляться перекладачеві під час відступів промовця і його перемикавання на іншу інформацію. Вчасне виявлення змін у промові та реагування на них допоможе скоригувати скоропис та перерозподілити акценти, якщо це потрібно. Такі дії забезпечать зв'язність та логічність повідомлень.

Наразі в еру цифрових технологій та штучного інтелекту цифрові інструменти є незамінними помічниками перекладачів. Такі інструменти, як Evernote або Microsoft OneNote допоможуть впорядкувати скорочення та сам запис. Використовуючи їх, можна легко оперувати такими опціями, як теги, пошук або редагування. Невід'ємним складником підготовки перекладача є самоаналіз та робота над помилками. З цією метою необхідно робити запис перекладів та переглядати скоропис, це допоможе виявити помилки та запобігти їм у майбутньому. Як відомо, використання та бурхливий розвиток технологій може внести суттєві зміни у перекладацький скоропис. Звичайно, у класичному розумінні скоропис не можливий без блокнота, олівця, ручки та різнокольорових маркерів, однак це не єдині помічники перекладача.

1999 року Michele Ferrari, перекладач однієї з установ Європейського Союзу

(Knowledge Centre on Interpretation. Simultaneous Interpreting) запровадив абсолютно новий підхід до перекладу – із використанням технологій. Такий переклад отримав назву синхронний послідовний. Яким же чином він відбувався? Записаний на цифровий диктофон оригінал промови трансльовано через навушники перекладачеві, який одночасно здійснював переклад. 2003 року він знову вдався до такого перекладу, а з 2013 року така практика стала постійною в *DG Interpretation* (Knowledge Centre on Interpretation. Simultaneous Interpreting). Метою цього проєкту було не лише порівняти традиційний послідовний переклад з синхронним послідовним, але й перевірити ефективність електронних засобів і програмного забезпечення, залучених до експерименту. Фахівці зійшлися на думці, що синхронний послідовний переклад виявився повнішим та точнішим, що надало йому, відповідно, певної штучності, особливо в менш поширених мовних парах. Також доведено раціональність та доцільність використання комп'ютерних технологій, які впроваджуватимуться й надалі. Згодом практику такого перекладу перейняли в США, першим ним скористався перекладач John Lombardi 2005 року. Коментуючи власний досвід застосування такого перекладу, Джон Ломбарді теж наголосив на більшій повноті й точності перекладу в порівнянні з класичним

послідовним, особливо коли йшлося про великі обсяги інформації. Завдяки тому, що перекладач занотовував скорописом, він міг уважніше слухати промовця й бути ефективнішим у передачі отриманої від промовця інформації.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що ефективність перекладацького скоропису доведена на досвіді вже багатьох поколінь. Під час усного послідовного перекладу – це незамінний інструмент перекладача. Якщо перекладач оперує добре розробленою системою скоропису, то це уможливорює ефективне керування складною та різнобічною інформацією, що гарантує високу якість перекладу. Усі принципи ведення перекладацького скоропису описано з урахуванням власного досвіду як перекладача, так і викладача. Звичайно, перелік основних характеристик скоропису можна було б й далі продовжувати, але ми зосередилися на основних, які продемонстрували свою ефективність на практиці. Використання такої системи перекладацького скоропису на практичних заняттях із студентами зумовило досягнення високих результатів у навчанні, що, безумовно, допоможе у формуванні необхідних перекладацьких навичок та здібностей студентів. Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в окресленні інших не менш важливих аспектів організації перекладацького скоропису.

ЛІТЕРАТУРА

- Consecutive Interpreting and note-taking. URL: <https://globibo.blog/mastering-consecutive-interpretation-techniques-for-accuracy-and-clarity/> (дата звернення: 23.05.2025).
- Gills Andrew Conference interpreting. A student's practice book. URL: https://www.academia.edu/15592948/A_GILLIES_CONFERENCE_INTERPRETING_A_STUDENT_S_PRACTICE_BOOK (дата звернення: 19.05.2025).
- Knowledge Centre on Interpretation. Simultaneous Interpreting. URL: <https://knowledge-centre-interpretation.education.ec.europa.eu/en/conference-interpreting/simultaneous-interpreting> (дата звернення: 21.05.2025).

REFERENCES

- Consecutive Interpreting and note-taking. Retrieved Maj 23, 2025 from <https://globibo.blog/mastering-consecutive-interpretation-techniques-for-accuracy-and-clarity/> [in English].
- Gills Andrew Conference interpreting. A student's practice book. Retrieved Maj 19, 2025 from https://www.academia.edu/15592948/A_GILLIES_CONFERENCE_INTERPRETING_A_STUDENT_S_PRACTICE_BOOK [in English].
- Knowledge Centre on Interpretation. Simultaneous Interpreting. Retrieved Maj 21, 2025 from <https://knowledge-centre-interpretation.education.ec.europa.eu/en/conference-interpreting/simultaneous-interpreting> [in English].

Стаття надійшла до редакції 18.06.2025 р.

Прийнято до друку 29.08.2025 р.

Опубліковано: 05.09.2025 р.